

PREOCUPĂRI DE NUMISMATICĂ ÎN ACTIVITATEA LUI V. A. URECHIA

de OCTAVIAN ILIESCU

Două aniversări: împlinirea, în 1961, a 90 de ani de la întemeierea colecțiilor Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, pe de o parte, și sărbătorirea, în 1965, a centenarului Bibliotecii "V. A. Urechia" din Galați, pe de altă parte, ne-au dat prilejul¹ să ne îndreptăm gândul asupra preocupărilor pe care marele cărturar român le-a avut în domeniul numismaticei, disciplină ale cărei baze științifice se statorniceau în țara noastră acum mai bine de un veac. Un merit de frunte în promovarea acestor preocupări îi revine fără îndoială lui V. A. Urechia, nu numai harnic adunător și editor al vestigiilor trecutului românesc, ci și întemeietor al colecțiilor Cabinetului numismatic mai sus-amintit. Este îndeobște cunoscut astăzi că aceste colecții au o însemnătate deosebită pentru istoria culturii românești, valoarea lor fiind apreciată cum se cuvine în țară și peste hotare. Nu este deci lipsit de interes să cunoaștem mai bine când și în ce împrejurări au luat ele ființă și care a fost contribuția lui A. V. Urechia la întemeierea lor.

În arhiva Academiei Republicii Socialiste România se păstrează scrisoarea depusă de V. A. Urechia la 12 august 1871, prin care face cunoscut Societății Academiei Române din acea vreme că îi dăruiește o colecție cuprinzând mai multe obiecte de interes istoric². Dintre acestea, vom aminti un număr de opt monede romane, găsite în sarcofage descoperite la Caracal³, alte trei monede romane de bronz, a căror proveniență nu este indicată, apoi o monedă de la Alexandru cel Bun sau Iliș, primită de către donator de la un profesor din Galați, alte monede găsite lângă un "mur" vechi din Iași (nu sînt identificate) și o monedă bătută în 1772 la Sadagura, pentru Moldova și Țara Românească, sub administrația militară rusă. În afară de piesele enumerate mai sus, aceeași donație mai cuprindea: medalia bătută în 1858 de camera electivă a Moldovei pentru caimacamii B. Sturdza și A. Panu, o altă medalie bătută în 1869, cu prilejul sfințirii drapelului gărzii civice din Galați, două medalii străine și un sigiliu al lui Petru Rareș, cumpărat de la Copenhaga⁴. Această donație, urmată în aceeași zi de darul făcut aceleiași instituții de către Mihail Crisianu din Reghin și constând din 160 monede romane⁵, a constituit nucleul inițial în jurul căruia s-au dezvoltat ulterior principalele colecții ale Cabinetului numismatic al Academiei: colecția numismatică propriu-zisă, alcătuită din monede emise în toate timpurile, colecția medalistică (de medalii, plachete, decorații și insigne), precum și colecția sigilografică⁶.

Dar preocupările de numismatică ale lui V. A. Urechia erau anterioare acestei donații. Dovada ne este oferită de o veche fotografie din colecția Cabinetului numismatic, reprezentând 23 monede geto-dacice de tip Filip al II-lea și un vas de formă ovală, cu mâner, văzut de sus (pl. I). Pe verso, această fotografie are două mențiuni, una scrisă probabil de V. A. Urechia, cu următorul cuprins: "fotografia monedelor și a tavei de argint (antique) găsite în drumul dintre vîi lîngă orașul Huși, jud. Fălciu. 23 Maiu 1866"; cealaltă, scrisă în sens invers, de altă mîină, sună astfel: "vasulu este o pateră tôte monetele suntu tetradrahme macedonene unele pôte fi și imitațiu(n)i ale Daciloru dupe cele macedonene ale lui Philipu II fiind bătute dupe mórtea sa"⁷ (pl. II). Fotografia este montată într-o ramă cu geam: pe cartonul care o protejează, pe verso, e o altă mențiune: "Monete și patera aflate la Huși (Distr. Fălciu) cînd eram Director la Ministerul Cultelor, 1864/5. N. B. Se conservă la Biblioteca din Iași. V. A. Urechia" (pl. III). Este vorba deci de tezaurul găsit în 1864 la Huși; monedele geto-dacice care îl compun prezintă urme dinlegenda originalelor imitate, iar pe aversul și reversul lor se observă tăieturi adînci, particularitate caracteristică pentru cele mai multe monede geto-dacice provenind din Moldova. Intregul tezaur poate fi datat din sec. al III-lea f. e. n. Cu prilejul unor cercetări, efectuate în vara anului 1954 la Iași, am reușit să identificăm monedele reproduse în această fotografie: ele erau păstrate în colecția Muzeului de istorie naturală, unde au fost transferate, în curgerea vremii, de la Biblioteca centrala universitară "Mihail Eminescu" din Iași. Vasul de argint nu a putut fi însă regăsit.

Documentele rămase de la V. A. Urechia - fotografia reproducînd tezaurul de la Huși și mențiunile privitoare la locul și împrejurările în care el a fost descoperit - au o mare importanță pentru studiul emisiunilor monetare geto-dacice de acest tip, considerate a face parte din imitațiile locale mai vechi ale tetradrahmei lui Filip al II-lea, imitații caracteristice pentru Moldova. Trebuie deci să fim recunoscători lui V. A. Urechia, ale cărui preocupări de numismatică ne-au păstrat informații atît de precise și prețioase despre descoperirea tezaurului de la Huși.

Ca istoric, V. A. Urechia a avut prilejul să abordeze în opera sa și probleme de numismatică medievală românească. Așa cum s-a subliniat mai sus, cercetările în domeniul acestei discipline erau în vremea aceea abia la început, împrejurare care implica, în mod firesc, lacune de informare sau atribuire greșite. Pe de altă parte, V. A. Urechia nu era, el însuși, numismat în adevăratul înțeles al cuvîntului. De altfel, singura sa lucrare în care se ocupă de numismatica medievală românească a fost redactată din nevoia de a determina elementele heraldice ale atemei României.

Intr-adevăr, cu cîțiva ani înainte de donația făcută Societății Academice Române, V. A. Urechia publica un "Raportu cotra Adunarea Deputatiloru (privitoru la stabilirea definitiva a Armorieiloru tierrei) Bucuresci. Statul. in fol."⁹. În anexă, această lucrare avea o foaie lito-

fotografie mone
de la via tancii
de argintu (antique)
genite in drumul du
tre vin? lina o oramel
Husi, gin d. Balii
Cupra n. 1871
20 Ianuar 1881
p. h. f. i. m. t. x. v. d. d.
Cala Vaslui
Husi, gin d. Balii
Cupra n. 1871
20 Ianuar 1881
p. h. f. i. m. t. x. v. d. d.
Cala Vaslui
Husi, gin d. Balii
Cupra n. 1871
20 Ianuar 1881
p. h. f. i. m. t. x. v. d. d.
Cala Vaslui

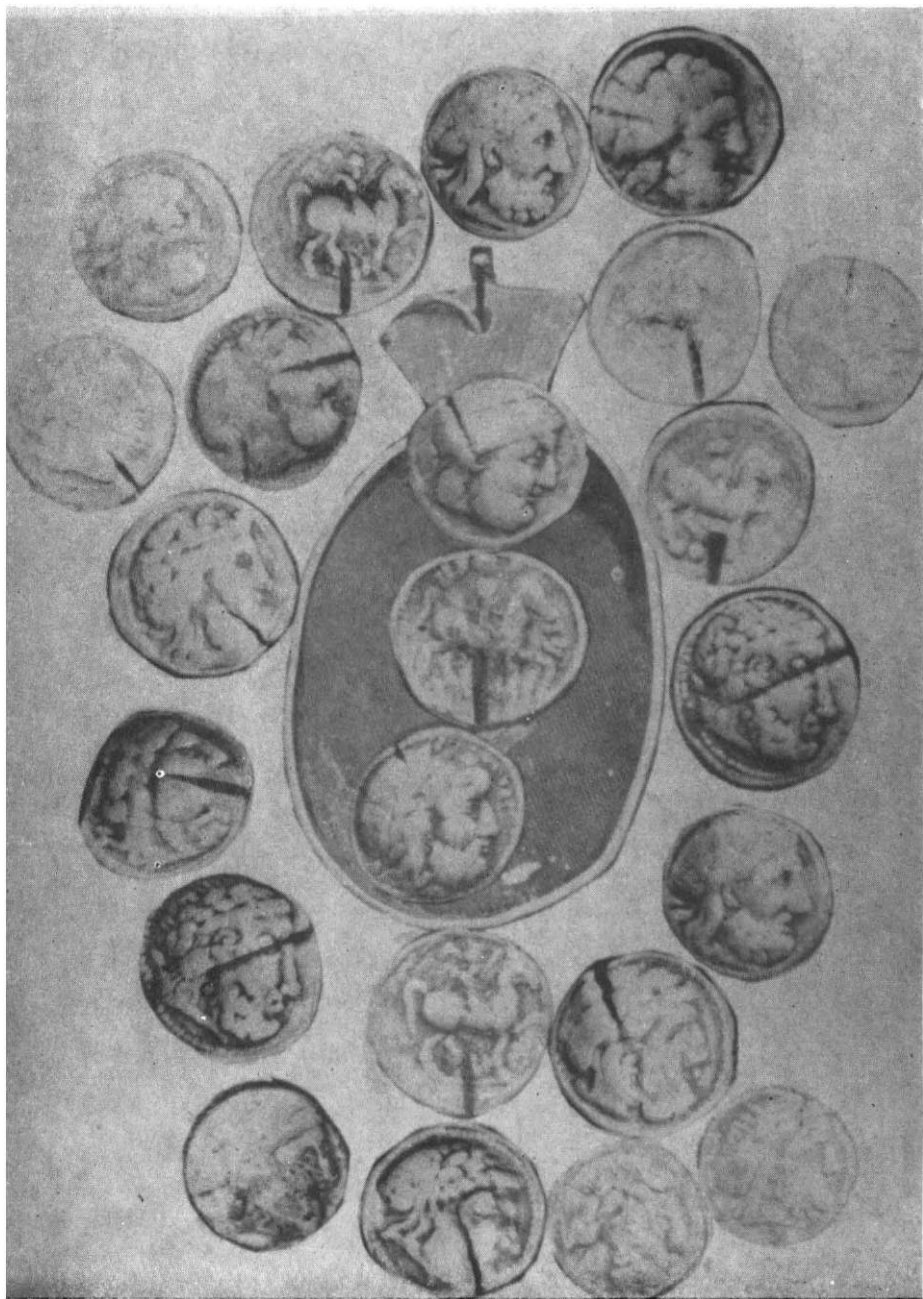
Pl. II. -Mențiuni privitoare la tezaurul de la Huși. Aceeași foto-
grafie (verso).

Fig. I. - V. A. Urechia.

Vonke in katesa
aplat la-turi: (Din tati)
conid caa Dintor la Mumbur
Cathaca - 1864/5. -
MS S^{te} marea biblioteca
di Sati.
V. A. Urechia

Pl. III. - Altă mențiune privitoare la tezaurul de la Huși, scrisă și semnată de V. A. Urechia.

Pl. I. — Tezaurul geto-dacic de la Huși. Fotografie din colecția Cabinetului numismatic (Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România).

grafiată dublă, pe care erau reproduse monede moldovenești emise de Petru Mușat, Bogdan al II-lea, Ștefan cel Mare, Ștefăniță, Alexandru Lăpușneanu, Despot, Ion Vodă; monede muntene de la Vlaicu Vodă și de la Mircea cel Bătrân, precum și o medalie de argint cu efigia lui Constantin Brâncoveanu. Identificarea monedelor reproduse în anexă urma în general atribuiriile făcute de Cesar Bolliac, adesea eronate¹¹; se știe că abia mai târziu s-a ajuns la determinarea corectă a tuturor monedelor medievale românești. Cu toate erorile inerente vremii în care trăia autorul, trebuie să reținem din această lucrare a lui V.A.Urechia concepția sa de a recurge la elementele heraldice ale vechilor monede românești, apore a fixa astfel definitiv stema țării, supusă pînă atunci unor dese fluctuații. Cu alt prilej V.A.Urechia va apela, într-o situație asemănătoare - de data aceasta era în discuție stabilirea stemelor județelor -, la vechile sigilii ale Moldovei și ale Țării Românești, redactînd și publicînd cea dintîi lucrare de sigilografie românească¹². Aceeași temă - studiul stemei, cu ajutorul sigiliilor -, va fi de altfel reluată mai târziu, într-o comunicare prezentată de V.A.Urechia la Congresul internațional de istorie comparată, ținut la Paris în anul 1900¹³.

Cele cîteva curvinte, înșălitate mai sus, au avut rostul de a sublinia meritorile preocupări de numismatică, sigilografie și heraldică ale lui V.A.Urechia; pios omagiu adus astăzi neobositului istoric și cărturar român.

NOTE

- 1 Comunicare prezentată în sesiunea jubiliară a Bibliotecii "V.A. Urechia" din Galați, la 11 decembrie 1965.
- 2 Arhiva Academiei Republicii Socialiste România, dos.1867, A-5, nr.1-2-3-4, fila 165.
- 3 Probabil la vechea Romula, azi Reșca (com.Dobrosloveni, jud.Olt).
- 4 Pe lângă obiectela semnalata mai sus, donația lui V.A.Urechia mai cuprindea un pergament de la Radu Mîhnea, o scrisoare de la Gheorghe Asachi din anul 1868 și tocul cu care a fost semnat actul de constituire a Societății Academice Române (același act).
- 5 Vezi darea de seamă a ședinței din 12 august 1871 în "Analele Societății Academice Române", 4 (1871), p.16 (tot acolo și intervenția lui V.A.Urechia, aducînd la cunoștință donația sa, făcută anterior; lista obiectelor donate ibidem, p.199-200).
- 6 Despre istoricul Cabinetului numismatic, vezi, mai recent, OCTAVIAN ILIESCU, Cabinetul numismatic, în volumul jubiliar Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România 1867-1967. Cartea Centenarului, Edit. Academiei, București, 1968, p.211-223, cu bibliografia anterioară; la p.213, reproducerea scrierii lui V.A.Urechia din 12 august 1871.
- 7 Am păstrat ortografia și punctuația textului original.
- 8 Despre acest tezaur, cf. CONST.MOISIL, Monete și tezaure mone-

tare găsite în România și în ținuturile românești învecinate (Vechiul teritoriu geto-dac), în "Buletinul Societății numismatice române", 10 (1913) p.62, nr.17; CONSTANTIN PREDA, Monedele geto-dacilor, Edit. Academiei, București, 1973, p.111-131.

- 9 Citat de D.A.Sturdza, Bibliografia numismatice române, în "Analele Societății Academice Române", 11 (1878) secț.a II-a, p.157-158; raportul a fost publicat în "Informațiunile bucureștine", 1 (1870), nr. 89, 91, 92 și 93 din 22, 25, 27 și 28 martie, p.1, 2.
- 10 După CESAR BOLLIAC, "Dacoromane". Foaie litografiată, București, 1860.
- 11 Cf. D.A.STURDZA, op.cit., p.147-148 (despre tabloul lui Bolliac), p.158 (despre raportul lui V.A.Urechia). Atribuirile lui D.A.Sturdza erau și ele, în unele cazuri, greșite; au fost corectate în rela-tarea ce s-a dat mai sus, în text.
- 12 V.A.URECHIA, Schițe de sigilografie românească (Comisiunea în -sărcinată de Ministerul de Interne cu cercetarea stemelor Regatului și ale județelor), București, 1891, 17 p.+2 foi planșe.
- 13 V.A.URECHIA, Notice sur les armoiries du peuple roumain.Mémoi-re lu au Congrès d'histoire comparée, Paris, 1900. Macon, 1901, 20 p.

PRÉOCCUPATIONS DE NUMISMATIQUE DANS L'ACTIVITÉ DE V.A.URECHIA

Résumé

V.A.Urechia, né en 1834, mort en 1901, historien roumain, professeur à l'Université de Iași et ensuite à celle de Bucarest, membre de l'Académie Roumaine, s'est également distingué par ses préoccupations de numismatique. Par sa donation faite à la Société Académique Roumaine, le 12 août 1871, comprenant des monnaies anciennes, des médailles et un sceau du voïvode de Moldavie Pierre Rareș, il fonda les collections du Cabinet numismatique de l'Académie Roumaine. D'autre part, dans la collection du même Cabinet numismatique on conserve aujourd'hui une ancienne photo reproduisant la patère d'argent et les monnaies géto-daces du trésor découvert en 1866 à Huși (dép. de Vaslui); cette photo est accompagnée d'une mention autographe de V.A.Urechia concernant les circonstances de la découverte. On cite finalement les contributions de l'historien roumain dans le domaine de la numismatique, la sigillographie et l'héraldique roumaine.

EXPLICATION DES PLANCHES

Fig.1.-V.A.Urechia

Planche I.- Le trésor géto-dace de Huși. Photo de la collection du Cabinet numismatique de la Bibliothèque de l'Académie de la

République Socialiste de Roumanie.

Planche II.-Mentions concernant le trésor de Huși. M[^]ême photo.

Planche III.-Autre mention concernant le trésor de Huși, autographe de
V.A.Urechia.